

gnus de duodecim. *Chrysoſtomus* (hom. eadem.) Considera Chriftiani ſapientiam: neque enim Chriftus eum manifeſtum fecit, ne inverecun-

dum faciat, & ſic liſtigioſus fiat; neque eum latere permittit, ne aſtimans ſe latere, ſine timore operaretur.

CAPUT VII.

(a) Poſt hæc autem ambulabat Jeſus in Galilæam: non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere. Erat autem in proximo dieſeſtus Judæorum, ſcenopegia. Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Tranſi hinc, & vade in Judæam, ut & diſcipuli tui videant opera tua quæ facis. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe. Si hæc facis, manifeſta teiſpſum mundo. Neque enim fratres ejus credebant in eum. Dicit ergo eis Jeſus: Tempus meum nondum advenit; tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum. Non poteſt mundus odiſſe me; me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quia opera ejus mala ſunt. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego autem non aſcendam ad diem feſtum iſtum, quia meum tempus nondum impletum eſt.

(b) Hæc cum dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa. Ut autem aſcenderunt fratres ejus, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum, non manifeſte; ſed quaſi in occulto. Judæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Ubi eſt ille? Et murmur multus erat in turba de eo: quidam enim dicebant, quia bonus eſt; alii autem dicebant, Non, ſed ſeducit turbas. Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Judæorum.

(c) Jam autem die feſto mediante aſcendit Jeſus in templum, & docebat. Et mirabantur Judæi dicentes: Quomodo hic litteras ſcit: cum non didicerit? Reſpondit eis Jeſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed ejus qui miſit me. Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscat de doctrina utrum ex Deo ſit, an ego à me ipſo loquar. Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit; qui autem quærit gloriam ejus qui miſit eum, hic verax eſt, & injuſtitia in illo non eſt.

(d) Nonne Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Quid me quæritis interficere? Reſpondit turba, & dixit: Deum tu habes: quis te quærit interficere? Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Unum opus feci, & omnes miramini. Propterea Moyses dedit vobis circumciſionem, non quia ex Moysè eſt, ſed ex patribus; & in ſabbato circumciſit hominem. Si circumciſionem accipit homo in ſabbato, ut non ſolvatur lex Moysi, mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in ſabbato? Nolite judicare ſecundum faciem, ſed juſtam judicium judicare.

(e) Dicebant ergo quidam ex Hieroſolymis: Nonne hic eſt quem quærent Judæi interficere? Ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Numquid vere cognoverunt principes quia hic eſt Chriftus? Sed hunc ſcimus unde ſit; Chriftus autem cum venerit, nemo ſcit unde ſit. Clamabat ergo Jeſus in templo docens, & dicens: Et me ſcitis, & unde ſum ſcitis; & à meipſo non veni; ſed eſt verus, qui miſit me, quem vos nescitis. Ego ſcio loquar. (*) Et ſi dixerò quia nescio eum, ero ſimilis vobis mendax. Sed ſcio eum, quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit. Quærebant ergo eum apprehendere; & nemo miſit in illum manus, quia non dum venerat hora ejus.

(f) De turba autem multi crederunt in eum, & dicebant: Chriftus cum venerit, numquid plura ſigna faciet quam quæ hic facit? Audierunt phariſæi turbam murmurantem de illo hæc, & miſerunt principes, & phariſæi miniſtros, ut apprehenderent Jeſum. Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc modicum tempus vobiscum ſum, & vado ad eum qui me miſit. Quæritis me, & non invenietis; & ubi ego ſum, vos non poteſtis venire. Dixerunt ergo Judæi ad ſemetipſos: Quo hic iturus eſt, quia non inveniemus eum? Numquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes? Quis eſt hic fermo, quem dixit: Quæritis me, & non invenietis, & ubi ſum ego, vos non poteſtis venire?

(g) In noviffimo autem die magno feſtivitatis ſtabat Jeſus, & clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus datus, quia Jeſus nondum erat glorificatus.

(*) Hac verba. Et ſi dixerò quia nescio eum, ero ſimilis vobis mendax; ſed ſcio eum, diſcuntur ex cap. 8. verſ. 55. juxta Vulgatam ut tunc dicitur, ubi tantum habentur, & non hoc loco. Tenenda ſunt tamen propter Auguſtini appendicem illis reſpondentem quam S. Thomas hic ponit.

(h) Ex illa ergo turba, cum auდიſſent hos ſermoneſ ejus, dicebant: Hic eſt vere Propheta. Alii dicebant: Hic eſt Chriftus. Quidam autem: Numquid à Galilæa venit Chriftus? Nonne Scriptura dicit, quia ex ſemine David, & de Bethlehem caſtello ubi erat David, venit Chriftus? Diſſenſio itaque facta eſt in turba propter eum. Quidam autem ex ipſis volebant apprehendere eum; ſed nemo miſit ſuper eum manus. Venerunt ergo miniſtri ad pontifices, & phariſæos; & dixerunt eis illi: Quare non adduxiſti illum? Reſponderunt miniſtri: Numquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo loquitur. Reſponderunt ergo eis phariſæi: Numquid & vos ſeducti eſtiſ? Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex phariſæis? Sed turbat hæc, quæ non novit legem, maledicti ſunt. Dixit Nicodemus ad eos: (ille qui venit ad Jeſum nocte, qui unus erat ex ipſis) Numquid lex noſtra judicat hominem, niſi prius audiverit ab ipſo, & cognoverit quid faciat? Reſponderunt ei: Dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus eſ? Scrutare Scripturas, & vide quia à Galilæa Propheta non ſurgit. Et reverſi ſunt unuſquiſque in domum ſuam.

(a) **A**uguſtinus (tract. 28.) Futurum erat ut aliquis Fidelis Chrifti abſconderet ſe, ne à perſecutoribus inveniretur; & ne illi pro crimine objiceretur latibulum, præceſſit in capite quod in membro confirmaretur: unde dicitur: Poſt hæc autem ambulabat Jeſus in Galilæam: non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere. Beda. Hæc verborum connexio talis eſt, ut intelligamus quoniam in medio multa geri, & fieri poterunt. Judæa autem, & Galilæa regiones ſunt Palæſtinæ Provinciæ; ſed Judæa dicta eſt à tribu Juda: non tamen ſolum illa regio, quam tribus Juda, ſed & illa quam tribus Benjamin poſidebat, Judæa dicta eſt, quia ex tribu Juda Reges orientabantur. Galilæa vero dicitur, eo quod lacteum popululum, id eſt candidum, gignat. Galilæa enim Græcè, Latine lac dicitur. Auguſtinus (tract. 28.) Sic autem hoc Dominus dixit, quaſi non poſſet ambulare inter Judæos, & non occidi à Judæis: hanc enim potentiam quando voluit demonſtravit; ſed inſirmiatu noſtræ præbebat exemplum: non ipſe perdidit potestatem, ſed noſtram conſolabatur fragilitatem. Chryſoſtomus (hom. 47.) Sed & illud eſt dicere, quoniam quæ deitatis (1) erant offendebat, & quæ humanitatis: etenim fugiebat perſecutores ut homo, & apparebat eis ut Deus, utrumque vere exiſtens. Theophylactus. Secreſcit etiam nunc in Galilæam, quia nondum paſſionis aderat tempus: unde vanum reputabat in medio inimicorum manere, & magis ipſos ad odium incitare: unde & conſequenter tempus deſcribitur cum ſubditur: Erat autem in proximo dieſeſtus Judæorum ſcenopegia. Auguſtinus (tract. 28.) Quid ſic ſcenopegia, qui Scripturas legerant, noverunt. Faciebant tabernacula in die feſto ad ſimilitudinem tabernaculoſam, in quibus habitaverunt, cum ex Aegypto educi perigrinarentur in cremo. Celebrabant ex hoc diem reſum, reminiſcentes be-neficiorum Domini, qui tamen occiſuri erant Dominum. Appellabatur autem apud Judæos

dies feſtus, cum tamen non eſſet unus, ſed plures. Chryſoſtomus (hom. eadem.) Offendit igitur per hoc Evangeliſta, quoniam multum tempus prætermiſit. Cum enim Dominus ſedit in monte, erat prope dies feſtus paſchæ. Hic autem ſcenopegiæ meminit, & in quinque intermediis menſibus niſi aliud nobis enarravit, niſi miraculum panum, & allocutionem factam ad eos qui comederunt. Quia enim inſufficienter ſigna faciebat, & diſputabat, non poterant Evangeliſtæ omnia enumerare; ſed iſta præcipue ſtuduerunt dicere pro quibus aut querela, aut contradic-tio quadam à Judæis ſubſequebatur; quod & hic apparet. Theophylactus. Quia enim fratres ejus viderant ipſum non eſſe paratum ad deſcendendum, ſubditur: Dixerunt autem fratres ejus ad eum: Tranſi hinc, & vade in Judæam. Beda. Ac ſi dicant: Tu ſigna facis, & pauci ea vident: tranſi ergo ad regiam urbem, ubi ſunt principes, ut viſis ſignis, laudem conſequeris ab eis. Sed quia non omnes diſcipuli ſemper Dominum ſequebantur, ſed eorum multi in Judæa erant, ideo ſubdunt: Ut & diſcipuli tui videant opera tua quæ facis. Theophylactus. Ideſt, turba quæ ſequuntur te: non enim de duodecim dicunt diſcipulis, ſed de aliis qui converſabantur cum illo. (2) Auguſtinus (tract. 28.) Cum autem auditis fratres Domini, Mariæ cogitate conſanguinitatem, non iterum parientis ullam propa-ginam. Sicut enim in ſepulcro, ubi poſitum eſt Corpus Domini, nec ante, nec poſtea mortuus jacuit; ſic uterus Mariæ nec ante, nec poſtea quidquam mortale concepit. Opera quidem Domini diſcipulos non latebant; ſed iſtos latebant; & ideo dicebant: Ut diſcipuli tui videant opera tua quæ facis. Loquebantur autem prudentiam carnis. Verbo quod caro factum eſt: unde & ſubdunt: Nemo quippe in occulto aliquid facit, & quærit ipſe in palam eſſe. Si hoc facit, manifeſta teiſpſum mundo; quaſi dicant: (3) Facis miracula: apparere hominibus, ut laudari poſſis ab hominibus: nam qui eum videntur monere, gloriæ ipſius

S. Thom. Oper. Tom. IX. (1) Al. Chryſoſtomus. (2) Al. Facis miracula apparere hominibus.

(1) Al. Deſideratur erat. (2) Al. Chryſoſtomus. (3) Al. Facis miracula apparere hominibus.

miratio? Quia multi noverant ubi natus, quem admodum fuerat educatus: nunquam eum viderant literas discerentem; audiebant tamen de lege disputantem, legis testimonia profertentem; quae nemo posset proferte, nisi legisset; nemo legeret, nisi literas didicisset; & ideo mirabantur. *Chrysoströmus* (hom. 48.) Ab hac autem (1) admiratione cognoscere debebant quoniam haec scientia humanitus non erat in eo, sed divinitus; sed quia hoc ipsi nolebant (2) confiteri, sed in sola admiratione stabant, Dominus haec revelavit: sequitur enim: *Respondit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me.* *Augustinus* (tract. 29.) Videtur autem hoc esse contrarium quod dicit, *mea, & non est mea*: nam si dixisset, *Ista doctrina non est mea, nulla esset quaestio.* Quae est ergo doctrina Patris, nisi Verbum Patris? Ipse ergo Christus est doctrina Patris, si Verbum Patris est. Sed quia verbum non potest esse nullius, sed est alicujus & suam doctrinam dixit seipsum, & non suam: quia Patris est Verbum. Quid est: ut tam tuum quam tu, & quod tam non tuum quam tu, si alicujus es quod es? Breviter ergo hoc mihi dixisse videtur: *Mea doctrina non est mea*; ac si diceret: *Ego non sum à seipso.* Sabellianam haeresim sententia ista dissolvit, qui dicere ausi sunt, ipsum esse Filium qui est & Pater: duo esse nomina, sed unam rem. *Chrysoströmus* (hom. 48.) Vel suam dicit, quoniam eam docuerat, non suam autem, quoniam Patris erat doctrina. Sed si omnia quae sunt Patris, eius sunt, ex hoc ipso quod Patris est, deberet esse & sua. Sed hoc quod dicit, *Non est mea*, vehementer ostendit, & sui, & Patris unam esse doctrinam; ac si diceret: Nihil habeo permittatum, aut diversum; sed ita ago, ut non estimetur aliud quid praeferat Patrem dicere, vel agere. *Augustinus* 1. de Trin. (cap. 9.) Vel aliter. Secundum aliud suam dixit, secundum aliud non suam; secundum formam Dei suam, secundum formam servi, non suam. *Augustinus* (tract. 29.) Si quis autem hoc parum intellexerit, audiat consilium quod Dominus consequenter dat, dicens: *Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscat de doctrina utrum ex Deo sit, an ego ex seipso loquar.* Quid est si quis voluerit voluntatem eius facere? Hoc est credere in eum: ipse enim sup. 6. dixit. *Hoc est opus Dei ut credatis in eum quem ipse misit.* Quis autem hoc nesciat, hoc esse facere voluntatem Dei, operari opus eius? Cognoscere autem, hoc est intelligere. Ergo noli quaerere intelligere, ut credas, sed crede tu intelligas: quia, nisi credideris, non intelliges. *Esai.* 7. *Chrysoströmus* (hom. eadem.) Vel hoc ita dicit, ac si

dicit: *Auferte iram, & invidiam, & odium, quod sine causa in me habetis; & nihil erit quod prohibeat vos cognoscere quoniam Dei verba sunt quae loquor.* Deinde aliud inducit argumentum insolubile, ab his quae sunt in consuetudine hominum, nos erudiens: unde sequitur: *Quid à seipso loquitur? gloriam propriam quaerit, quasi dicat: Qui aliquam propriam vult institueret doctrinam, propter nihil aliud hoc vult quam ut gloriam acquirat.* Si vero ego gloriam ejus qui misit me quaero, cujus gratia aliena vellem vos docere? Et hoc est quod subdit: *Qui autem quaerit gloriam ejus qui misit illum, hic verax est, & iustitia in illo non est.* *Theophylactus.* Quasi dicat: *Verax sum, quia doctrina mea continet veritatem: iniustitia in me non est, quia alienus gloriam non duro.* *Augustinus* (tract. eodem.) Qui quaerit gloriam propriam Antichristus est. Dominus autem noster magnum nobis exemplum praebuit humilitatis, dum habitu inventus ut homo, quaerit gloriam Patris, non suam. Sed tu quando aliquid boni facis, gloriam tuam quaeris; quando aliquid mali facis, Deo calumniam meditaris. *Chrysoströmus* (hom. eadem.) Vide ergo quoniam causa quaedam propter quam humilia de se dicit, haec est, ut credant quoniam non desiderat gloriam, neque principatum, & etiam propter imbecillitatem audientium, & ut doceat homines moderata sapere, & nihil de se dicere magnum, sed semper humile.

(d) *Chrysoströmus* (hom. 48. in Joann.) Duas criminationes Judaei contra Christum inducebant: unam quod sabbatum solveret, aliam quod Patrem suum dicebat Deum, aequalem seipsum faciens Deo. Hoc igitur prius confirmavit dum ostendit quod non est Deo contrarius, sed eadem ille docet. De reliquo ad sabbati solutionem incipit, dicens: *Nonne Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem?* ac si diceret: *Lex dicit, Non occides; vos autem occiditis; & hoc est quod subditur: Quid me quaeritis interficere? ac si diceret: Et si ego dissolvi legem hominem sanans, transgressio fuit, sed in salutem; vos autem transgredimini in malum: unde non debeo à vobis de solutione legis dijudicari.* In duobus ergo eos corripuit, & dicendo: *Quid me quaeritis interficere?* & ostendendo quoniam officio nem meditates, non sunt digni alium dijudicare. *Augustinus* (tract. 30.) Vel hoc dicit quia si legem facerent, in ipsis litteris Christum agnoscerent, & praesentem non occiderent. Respondit autem ei turba, non pertinentia ad ordinem, sed ad perturbationem: sequitur enim: *Respondit turba, & dixit: Daemonium habes: quis te quaerit interficere?* Ei dictum est, quod daemonium ha-

haberet, qui daemones expellebat. Dominus autem non turbatus, sed in sua veritate tranquillus, non reddidit maledictum pro maledicto, sed respondit tranquille. *Beda.* In quo nobis patientiae reliquit exemplum, ut quoties nobis ab aliquibus falsa obijciunt convicia, patienter toleremus, & vera quae possumus non obijciamus, sed salutaria monita praedicemus: sequitur enim: *Respondit Iesus, & dixit eis: Unum opus feci, & omnes mirantur.* *Augustinus* (tract. 30.) Ac si diceret: *Quid si (1) omnia opera mea videretis? Ipsius enim opera erant quae in mundo videbant, & ipsum qui fecit omnia non videbant.* Fecit unam rem, & turbati sunt, quia salvum fecit hominem in sabbato; (2) quasi si quisquam eorum aegrotus sabbato sinceraret, alius illum sanum fecisset, quam iste qui eos scandalizavit, quia unum hominem sabbato salvum fecit. *Chrysoströmus* (hom. 48.) Hoc enim quod dicit, *Miramini*, hoc est turbamini, & tumultuatis. Vide autem quomodo prudenter à lege eos syllogizat. Vult enim ostendere quod facere hoc opus non erat legem solvere: sunt enim multa principaliora quam lex de observatione sabbati, per quorum observationem lex non solvitur, sed impletur; & ideo subdit: *Propterea Moyses dedit vobis circumcissionem, non quia ex Moysse est, sed ex patribus; & in sabbato circumciditis hominem.* *Augustinus* (tract. 30.) Quasi dicat: *Bene factum est ut acciperetis circumcissionem à Moysse, non quia ex Moysse est, sed ex patribus:* Abraham enim primus accepit circumcissionem à Domino. *Et in sabbato circumciditis.* Convicit vos Moyses: accepistis in lege ut circumcidatis octavo die; accepistis in lege ut vacetis septimo die. Si octavus dies illius qui natus est, occurrat ad diem septimum sabbati, circumciditis hominem; quae circumcisio pertinet ad aliquod signaculum salutis, & non debent homines sabbato vacare à salute. *Alcuinus.* Propter tres enim causas data fuit circumcisio: primo ut signum esset magnae fidei Abrahæ; secundo ut per eam à cæteris nationibus discernentur; tertio ut illam in virili membro suscipientes, castitatem mentis, & corporis observare deberent. Et tantum conferebat tunc circumcisio quantum nunc baptisma, nisi quia janua nondum aperta erat. Concludit ergo ex praemis: *Si circumcissionem accipit homo in sabbato, ut non solvatur lex Moysæ, indignamini mihi, quia totum hominem sanum feci in sabbato.* *Chrysoströmus* (hom. 48.) Quasi dicat: Sabbati solutio in circumcissione legis est observatio; sic & ego hominem curans sabbato, legem servavi. Vos, qui non estis legesatores, ultra modum legem defenditis; sed Moyses ju-

bet legem solvi propter mandatum quod non erat ex lege, sed ex patribus. Per hoc autem quod dicit: *Totum hominem sanum feci in sabbato, ostendit circumcissionem esse particularem sanitatem.* *Augustinus* (tract. 30.) Forte autem illa circumcisio ipsum Dominum significabat. Quid enim est circumcisio, nisi carnis expoliatio? Significavit ergo expoliationem à corde cupiditatum carnalium. Non ergo sine causa data est in eo membro per quod procreatur creatura mortali: quia, per unum hominem peccatum intravit in mundum: Rom. 5. Ideo autem quisquis cum praepitio nascitur, quia omnis cum vitio propaginis nascitur; & non mundat Deus sine vitio cum quo nascitur, sive à vitis quae male vivendo addimus, nisi per Christum: cultellis enim petrinis circumcidebant, & petrae nomine Christum figurabant. Ideo autem octavo die, quia post septimum sabbati Dominus die dominico resurrexit. Ipsa autem resurrectio nos circumcidit: id est, abstulit desideria carnalia. Intelligite hoc significari opus bonum quo ego feci totum hominem salvum in sabbato: quia & curatus est, ut sanus esset in corpore, & credit ut sanus esset in anima. Estis autem prohibiti servilia opera facere sabbato: nunquid servile opus est hominem sanare in sabbato? Manducatis liquorem, & bibitis sabbato, quia pertinet ad salutem; per quod ostenditis opera salutis nullo modo esse die sabbati omittenda. *Chrysoströmus* (hom. 48.) Non autem dixit, *Ego majus circumcissionem operatus sum; sed solum factum narans, iudicium eis concessit: unde subditur: Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate;* quasi dicat: *Non quia Moyses apud vos habet majorem gloriam quam ego, ex personarum dignitate feratis sententiam, sed à rerum natura: hoc enim est iuste iudicare.* Nullus autem incusavit Moysen de hoc quod iustus sabbatum solvi propter mandatum circumcissionis, quod erat aliunde quam ex lege inductum. Ergo fide dignior vobis est Moyses, qui jubet solvi legem à mandato non legali. *Augustinus* (tract. 30.) Hoc autem quod Dominus notavit hoc loco, evadere in hoc saeculo, magni laboris est, non personaliter iudicare. Admonuit quidem Dominus Judaeos, admonuit & nos: quod enim pretiosum sonabat de ore Domini, & propter nos scriptum est, & nobis servatum, & propter nos recitatum. Surfum est Dominus, sed etiam hic est veritas Dominus. Corpus enim Domini, in quo surrexit, uno loco esse potest; veritas ejus ubique diffusa est. Quis ergo est qui non iudicat personaliter? Qui aequaliter diligit. Non enim cum homines diverso modo pro suis gradi-

g 2

S. Thom. Oper. Tom. IX.

(1) *Al.* omittitur omnia. (2) *Legit P. Nicolai* quasi si quisquam aegrotus sabbato sanaretur, alius illum &c.

(1) *Al.* quaestione. *P. Nicolai* habet perplexitate. (2) *Al.* revelare.

consulunt : & quia humanam gloriam requirebant , in eum non credebant : unde sequitur : *Neque enim fratres eius credebant in eum.* Christum enim consanguineum potuerunt habere ; credere autem in eum ipsa propinquitate fastidierunt. *Chrysostomus* (hom. eadem.) Dignum est autem mirari Evangelistarum morem veritatis amicum, qualiter non verecundantur dicere ea quae Magistro videntur inferre injuriam , sed hoc maxime studuerunt enuntiare. Non enim parvam habet detractionem quod fratres ejus diserebant. Et videtur initium verborum quasi amicorum esse ; multa autem amaritudinis erant quae dicebantur : quia de formidine , & de amore gloriae eum notat : (1) nam dicunt : *Nemo in occulto aliquid facit* : (2) quod erat formidinem incusantium , & simul suspicantium quae fiebant non vere facta esse. Per hoc autem quod dicunt : *Et quaerit ipse in palam esse* , amorem gloriae (3) in eo notant. Christus autem mansuete eis respondit , docens nos non indigne ferre , si aliqui etiam viles nobis consilientur : sequitur enim : *Dicit eis Jesus : Tempus meum nondum advenit ; tempus autem vestrum semper est paratum.* Beda. Ne autem videatur hoc contrarium ei quod Apostolus dicit Galat. 4. , *At ubi venit plenitudo temporis* , misit Deus Filium suum : referendum est quod hic dicitur , non ad tempus natiuitatis , sed ad tempus glorificationis. *Augustinus* (tract. 28.) Dabant enim illi consilium consequendae gloriae , veluti saeculariter , & terreno affectu monentes , ne esset ignobilis , & laetaret. Sed Dominus (4) voluit ad ipsam celsitudinem per humilitatem viam sternere : dicit ergo : *Tempus meum* , id est gloriae meae , qua veniam in altitudine iudicaturus , *nondum venit ; tempus autem vestrum* , id est mundi gloria , *semper est paratum.* Et quoniam nos Domini corpus sumus , quando nobis insultant amatores hujus saeculi , dicamus eis : *Tempus vestrum adest paratum* , tempus nostrum nondum advenit : excelsa enim patria , humilis via. Qui recusat viam , quid quaerit patriam ? *Chrysostomus* (hom. 47.) Vel aliter. Videtur mihi aliud occulte insinuare : fortassis enim eum prodere volebant , & tradere Judaeis ; ideo dicit : *Tempus meum nondum advenit* , hoc est tempus Crucis , & mortis ; *tempus autem vestrum semper est paratum* : quia estis vos semper sitis cum Judaeis , non interficite vos , eadem cum illis zelantes : unde sequitur : *Non potest vos odisse mundus : me autem odit* , quia ego testimonium perhibeo de illo , quia opera ejus mala sunt ; quasi dicit : Qualiter mundus eos odit qui eadem cum

ipso volunt , & pro eisdem student ? Me autem odit , quoniam redarguo eum , Intantum ergo gloriam hominum non quero quod non praetermitto eos redarguere ; licet sciam ex hoc odium nasci , & mortem intentari. Per hoc etiam ostendit quod odium Judaeorum contra eum concitabat publica redargutio , non autem sabbati solutio. *Theophylactus.* Vel Dominus contra duo de quibus illi eum arguebant , alia duo inducit. Contra formidinem quidem dicit , quod opera mundi redarguit , id est opera eorum qui mundana sapiunt ; quod non faceret , si formidolosus esset : sed contra inanem gloriam misit illos ad festum : unde sequitur : *Vos ascendite ad diem festum hunc* : nam si vanae gloriae passione detineretur , retinisset eos secum : nam gloriae cupidi confueverunt multos habere qui sequantur eos. *Chrysostomus* (hom. eadem.) Hoc etiam dicit ostendens quod eis blandiri non vult , sed concedit eis iudaica facere. *Augustinus* (tract. 28.) Vel aliter. *Vos ascendite ad diem festum hunc* , ubi gloriam humanam quaeritis : ubi extendere vultis carnalia gaudia , (5) non cogitare caelestia.

Sequitur : *Ego autem non ascendam ad diem festum istum.* *Chrysostomus* (hom. eadem.) Scilicet modo vobiscum : quia meum tempus nondum impletum est : in futuro enim Pascha crucifigenda erat. *Augustinus* (tract. 28.) *Vel meum tempus* , id est gloriae meae , *nondum advenit* : ipse erit dies festus meus , non diebus istis percurrentis , & transiens , sed permanens in aeternum. Ipsa erit festiuitas , & gaudium sine fine , aeternitas sine labore , serenitas sine nube.

(b) *Theophylactus.* Quia dixerat Dominus , *Non ascendam vobiscum* , in principio denegavit ascensum , vitans iram fremetium Judaeorum : unde dicitur : *Hac cum dixisset ipse mansit in Galilea.* Postea vero ascendit : unde sequitur : *Up autem ascenderunt fratres ejus , tunc et ipse ascendit.* *Augustinus* (tract. 28. in Joanni.) Ascendit autem non gloriari temporaliter , sed aliquid docere salubriter , & de festo aeterno admonere. *Chrysostomus* (hom. 47.) Vel ascendit , non ut patiat , sed ut alios erudiat. Latenter autem ascendit : poterat enim manifeste ascendere , & detinere eorum inordinatum impetum , quod multoties fecit ; at nolebat hoc continuo facere , ne magis suam divinitatem deprehenderet ; (6) & ut incantatio ejus certior esset , & ut nos erudiret ad virtutem. Ut igitur disceremus quid nos oporteat facere , qui non possumus persecutores detinere , voluit latenter ascendere. Non autem di-

(1) *Al. deserviam.* (2) *Al. quod erat dicere* : Formidinem , &c. (3) *Al. omittitur in eo.* (4) *Al. voluit ipsam celsitudinem per humilitatis viam sternere.* (5) *Al. non aeterna cogitare.* (6) *Al. sed ut.*

xit. In occulto ; (1) ut ostendat dispensative hoc esse factum. Si enim omnia ut Deus ageret , quomodo possemus nos scire , incidentes humanis periculis , quid oportet facere. *Alcuius.* Vel occulte ascendit , quia favorem hominum non quaerit , non pompis stipantium (2) se turbatum delectatur. *Beda.* Mystice autem designatur quia singulis quibusque carnalibus humanam gloriam quaerentibus Dominus manet in Galilea , quae interpretatur transmigration (3) sancta , id est in membris suis , qui transmigravit de vitiis ad virtutes , & in eis proficiunt. Postmodum vero Dominus ascendit , quia membra Christi non hujus vitae , sed aeternae gloriae quaerunt. Occulte autem Dominus ascendit , quia omnis gloria ejus est ab intris : id est , de corde puro , & conscientia bona , & fide non ficta : 1. ad Tim. 1. *Augustinus* (ut supra.) Vel quod quasi latenter ascendit , aliquid significare voluit : omnia enim quae dicta sunt antiquo populo Israel , umbrae fuerunt futurorum , & scenopegia umbra erat futurorum. Omnia ergo quae fiebant in figura , manifestantur in nobis. Ascendit ergo in occulto , figura enim erat ipsum esse in occulto. In ipso die festo Christus latebat , quia ipse dies festus Christi membra persequinatura significabat. Ille enim est in tabernaculis qui se in mundo esse intelligit peregrinum : scenopegia autem erat celebratio tabernaculorum.

Sequitur : *Judaei autem quaerebant eum in die festo , et dicebant , Ubi est ille ?* *Chrysostomus* (hom. 48.) Ex multo odio , & inimicitia : neque enim eum nominatim vocare volebant. Non autem multa erat eis in festiuitate reverentia , nec multa religio : quia a festiuitate credebant Christum fraudulenter detinere.

Sequitur : *Et murmur multum erat de eo in turba.* *Augustinus* (tract. 28.) Murmur erat de contentione , quam convenienter exponit dicens : *Quidam enim dicebant , quia bonus est ; alii autem dicebant , Non , sed seducit turbas.* Quicumque emicauerit in aliqua gratia , alii dicunt : *Bonus est ; alii , Non , sed seducit turbas.* Quod autem dicitur est (4) de eo , valet ad consolationem de quocumque hoc dictum fuerit Christiano. Et quidem si seducere decipere est , nec Christus seductor , nec quicumque debet seductor esse Christianus. Si autem seducere , aliunde aliquem ad aliud persuadendo ducere est , quaerendum est unde , & quo. Si a bono ad malum , malus seductor est ; si a malo ad bonum , bonus est : & utinam sic omnes seductores vocemur , & simus. *Chrysostomus* (hom. 48.) Igitur illam quidem aeterno opinionem multitudinis esse , qua scilicet

dicebatur bonus esse ; hanc vero principum , & sacerdotum : quod ostenditur per hoc quod dicunt : *Seducit turbas* : non dicunt : *Seducit nos.*

Sequitur : *Nemo tamen palam loquebatur de illo , propter matrem Judaeorum.* *Augustinus* (tract. 28.) Eorum scilicet qui dicebant , *Bonus est* , non qui dicebant , *Seducit turbas* : haec enim clarior sonabat , sed *Bonus est* praesens susurrabant. *Chrysostomus* (hom. 48.) Vide autem eorum qui principantur corruptionem ; hi autem qui principibus subjiciuntur , sani quidem erant iudicio , sed non habebant libertatem dicendi ; quod maxime multitudinis est.

(c) *Chrysostomus* (hom. 48.) Dominus tardatione sua auditores attentiores facere volens , non in primis diebus ascendit , sed circa solemnitatis medium : unde dicitur : *Sam autem die festo mediante ascendit Jesus in templum , et dicebat.* Qui enim primis diebus eum quaesierunt , repente eum praesentem videntes , magis intendebant docenti , & qui bonum eum dicebant , & qui malum : illi quidem , ut aliquid lucrarentur , & admirarentur ; hi vero ut comprehenderent. *Theophylactus.* Nam in principio festi his quae festi erant magis attendebant : unde postea Christum attentius audierunt. *Augustinus* (tract. 28.) Quantum enim datur intelligi , ipsam festiuitatem diebus pluribus celebrabant ; & ideo dicitur : *Sam die festo mediante* , id est , cum illius diei festi tot dies remansissent quot praeterissent , ut etiam hoc impleteretur quod ait : *Non ascendam ad diem festum hunc* , id est ad quem vos vultis , primum , vel secundum diem ; ascendit autem postea die festo mediante. *Augustinus* de Quaest. nov. & vet. test. (quaest. 78.) Tunc etiam ascendit , non quasi ad diem festum , sed quasi ad lucem. Illi vero ascenderant quasi ad persuadendum delecticiis diei festi , Christo vero ille fuit dies festus , quo passione sua redemit mundum. *Augustinus* super Joann. (tract. 29.) Ille autem (5) qui prius latebat , docebat , & palam loquebatur , & non tenebatur. Illud enim quod latebat , erat causa exempli , hoc potestatis , *Chrysostomus* (hom. 48.) Quid autem docebat , non dixit Evangelista ; sed quod mirabiliter docebat , hoc solum ostendit : tanta enim erat virtus docentis ut qui dixerant : *Seducit turbas* , transfusati mirarentur unde sequitur : *Et mirabantur Judaei , dicentes , Quomodo hic litteras scit , cum non didicerit ?* Vide admirationem nequitia plenam ; non enim dicit , quod in doctrina admirarentur ; sed in aliam admirationem inciderunt. *Augustinus* (tract. 29.) Omnes quidem , quantum arbitror , admirabantur , sed non omnes convertebantur. Et unde admi-

(1) *Optime addit Nicolai sed quasi in occulto ; quae forte verba officiantia typographorum omisiss fuerant.* (2) *Al. se turbatum , item sed turbatum.* (3) *Nicolai facta.* (4) *Al. de Deo.* (5) *Al. omittitur qui.*

bus honoramus, timendum est ne personas accipiamus; nonnumquam enim est iudicium inter patrem & filium; non aequamus filium patri in honore; sed præponimus, si bonam causam habet, filium patri in veritate; & sic tribuimus honorem debitum, ut non perdat æquitas meritum.

(e) *Augustinus* (tract. 31.) Supra dictum est, quod Dominus ideo velut occulte ascendit ad diem festum, non quia timebat ne teneretur, cui potestas erat ut non teneretur; sed ut significaret etiam in ipso die festo, qui celebrabatur à Judæis, se occultari, & suum esse mysterium; nunc autem apparet potestas quæ putabatur timiditas; loquebatur enim palam in die festo, ita ut mirarentur turbæ: unde dicitur: *Dicebant ergo quidam et Hierosolymis: Nonne hic est quem Judæi quærebant interficere? Ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt.* Noverat enim qua sævitia quærebatur; mirabantur qua potentia non tenebatur. *Chrysoströmus* (hom. 49.) Addit autem Evangelista, *Et Hierosolymis: quoniam qui magis potius erant signis, (1) hi omnibus erant miserabiliores; qui deitatis ejus signum videntes maximum, omnia iudicio corruptiorum principum permittebant. An non magnum, insanientes, & quærentes interficere, habere eum in manibus, & repente quiescere? Augustinus* (tract. 31.) Igitur non plene intelligentes Christi potentiam, putaverunt esse principum scientiam, quod ei pepercerunt: (2) unde subdunt: *Numquid vere cognoverunt principes quia hic est Christus? Chrysoströmus* (hom. eadem.) Sed ipsi neque principum sequuntur sententiam; sed aliam profertur corruptam, & propria amentia dignam: unde subditur: *Sed hunc scimus unde sit; Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit.* *Augustinus* (tract. 31.) Hæc opinio apud Judæos non inaniter nata est. Invenimus tamen quod Scripturæ dixerunt de Christo, quoniam, Nazareus, vocabitur: *Matth. 2.* ergo prædixerunt unde sit. Judæi etiam dixerunt Herodi quærenti, quod Christus in Bethleem Judæ naceretur, & testimonium etiam propheticum attulerunt. Unde ergo nata est hæc opinio apud Judæos, quod Christus cum venerit, nemo sciat unde sit, nisi quia utrumque pronuntiaverunt Scripturæ? Secundum hominem prædixerunt unde esset, secundum Deum latebat impios, & quærebatur. Hanc igitur opinionem in eis generaverat quod per Elaiam dictum est cap. 53. *Generationem ejus quis enarrabit? Denique Dominus ad utrumque respondit, & quia noverant*

eum unde esset, & quia non noverant: unde sequitur: *Clamabat ergo Jesus dicens in templo, & dicens: Et me scitis, & unde scitis; hoc est dicere: Et unde sim scitis, & unde sim nescitis unde sim scitis, Jesus à Nazareth, cujus etiam parentes postis. Solus enim in hac causa latebat Virginis partus, quo excepto, totum noverant in Jesu quod ad hominem pertinet. Recte ergo dixit: *Et me nescitis, & unde sim scitis, secundum carnem, & effigiem hominis quam gerebat; secundum divinitatem autem à meipso veni, sed est verus qui misit me.* *Chrysoströmus* (hom. eadem.) Per quod ea quæ in mente habebant revelat; ac si diceret: Non sum de numero eorum qui sine causa venerunt; sed est verax qui misit me; & si verax est, in veritate misit; & qui missus est, congruum est veracem esse. Rursus autem ex propriis sermonibus eos capit: quia enim dicebant: *Cum venerit Christus, nullus cognoscat, unde sit; ostendit etiam inde se Christum esse, quoniam à Patre venit, quem ipsi nesciebant; & ideo subdit: Quis vos nescitis.* *Hilarius* 7. de Trinit. (ultra med.) Numquid autem non omnis homo, (3) licet in carne ex Deo natus, secundum sensum communis opinionis ex Deo est? Et quomodo negat ab his vel seipsum, vel unde ipse sit sciri, nisi id unde est ad naturæ suæ referret auctorem? Nam id quod unde sit ignoratur, naturam ex qua est, dum unde sit nescitur, ostendit. Ignorari enim unde sit non potest quidquid subsistit ex nihilo: quia hoc ipsum quod non ignoratur ex nihilo; ignorationem ejus unde sit, non habet. Ob hoc autem quid sit ipse, nescitur, dum ignoratur à quo sit: non enim confietur Filium qui negat natum, nec natum intelligit, qui (4) putat eum esse ex nihilo. *Chrysoströmus* (ut supra.) Vel ignorantiam hic dicit, quæ est per opera, sicut Paulus ait ad Tit. 1. *Constituentur se nosse Deum, factis autem negant.* Dupliciter autem eos redarguit. Et primum quidem quæ occulte loquebantur, hæc in medium inducit, clamans, ut eos vereturandi faciat. *Augustinus* (tract. 31.) Denique ut ostenderet eis unde possent scire, subiecit, *Ego scio eum.* Ergo à me quærite, ut sciat eum. Patrem enim non cognoscit nisi Filius, & cui voluerit Filium revelare. *Et si dixerit quia nescio eum, ero similis vobis mendax.* *Chrysoströmus* (hom. eadem.) Quod est impossibile: quia enim verax est qui misit, congruum est & eum qui missus est, veracem esse. Ubique autem cognitionem Patris soli sibi attribuit, quia à Patre est: unde sequitur: *Et ego scio eum, quia ab ipso**

(1) Al. hi omnes. (2) Addit Nicolai quia eundem esse Christum cognoverunt.

(3) Al. licet in carne ex Deo natus est: & quomodo negat, &c. (4) Al. putavit.

sum. *Hilarius* 6. de Trinit. (ultra med.) Quæro autem verum id (1) quod ab eo est, opus in eo creationis, aut naturam generationis ostendat. Si opus in eo creationis est, universa quoque quæ creantur à Deo sunt, Et quomodo Patrem non universa noverant, cum Filius eum, idcirco quia ab eo est, non nesciat? Si vero idcirco ei, quia ab eo sit, eum nosse sit proprium; quomodo non hoc ei qui ab eo est, erit proprium, scilicet ut verus Filius ex natura Dei sit? Habes igitur proprietatem cognitionis de proprietate generationis. Tamen ne forte id quod ab eo est, (2) ad adventus sui tempus hæresis invaderet, continuo subiecit, *Et ipse me misit.* Tenuit ordinem evangelici sacramenti, natum se professus, & missum. *Augustinus* (tract. 31.) *Ab ipso,* inquit, *sum,* quia Filius de Patre: quod autem videtur me in carne, ipse me misit. Ubi noli intelligere naturæ dissimilitudinem, sed generantis auctoritatem. *Chrysoströmus* (homil. eadem.) Irritaverunt autem Judæos ea quæ dicebantur, propter hoc quod dixerat, *Quem vos nescitis,* quia (3) profitebantur se scire: unde sequitur: *Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo misit in eum manus.* Vide furorem eorum invisibiliter refrenatum. Evangelista vero humanus, & humiliter loqui volens, ut ex hoc Christus homo putaretur, non dixit quod eos invisibiliter dereliquit: sed subiecit: *Quia nondum venerat hora ejus.* *Augustinus* (tract. 31.) Hoc est, quia volebat: non enim Dominus sub fato natus est. Hoc nec de te credendum est, quanto (4) minus de illo per quem factus es? Si tua horæ voluntas est illius, illius hora quæ est nisi voluntas sua? Non ergo horam dixit qua cogere tur mori, sed qua dignaretur occidi.

(f) *Augustinus* (tract. 31.) Humiles, & pauperes salvos faciebat Dominus: unde dicitur: *De turba autem multi crediderunt in eum.* Turba enim, quæ suam ægritudinem cito vidit, etiam illius medicinam sine dilatione cognovit. *Chrysoströmus* (hom. 49. in Joan.) Verumtamen neque in his erat sana fides; sed morte multitudinis vulgaria loquebantur: sequitur enim: *Et dicebant: Christus cum venerit, numquid signa plura faciet quam quæ hic facit?* Dicere enim, *Christus cum venerit,* erat non firmiter credentium hunc esse Christum. Vel etiam hoc dicere, est ostendere eum non esse Christum; ac si dicant: Nonne ille cum venerit melior erit, & plura signa faciet? Grosiores enim non à doctrina, sed à signis inducuntur. *Augustinus* (tract. 31.) Vel intelligitur: Si duo non erunt, hic est Christus. Principes autem insaniebant; &

ideo medicum non solum non agnoscebant, sed etiam occidere cupiebant; unde sequitur: *Audierunt pharisæi turbam murmurantem de illo hæc, & miserunt principes, & pharisæi ministros ut apprehenderent eum.* *Chrysoströmus* (hom. eadem.) Multa quidem locutus est supra; sed nihil tale fecerunt: quod maxime enim eos mordebat, hoc erat, quod turbæ scilicet Christum glorificabant. Sabbati autem solutio, apprensus causa erat, quam scilicet prætendebant. Et ipsi quidem non audebant Christum capere, periculo timentes; ministros autem mittunt tanquam periculis expositos. *Augustinus* (tract. 31.) Quia ergo non poterant apprehendere nolentem, missi sunt ut audirent docentem: sequitur enim: *Dixit ergo Jesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum.* *Chrysoströmus* (hom. eadem.) Verba loquitur humilitatis plena; ac si diceret: Quod festinatis me interficere? Parvum expectate tempus. *Augustinus* (tract. 31.) Quod modo ergo vultis facere, facturi estis; sed non modo, quia nolo: implere enim debeo dispensationem meam, & sic pervenire ad passionem. *Chrysoströmus* (hom. ut supra.) Per hoc igitur audaciorum turbam teruit, studiosorem vero magis avidam faciebat ad audiendum, quasi parvo tempore derelictis, in quo possent hæc doctrina potiri. Non autem dixit simpliciter, Hic sum, sed *vobiscum sum*, quasi dica: Et si persequamini me, non tamen cessabo, quæ sunt pro vobis dispensans, & ea quæ sunt ad salutem docens, & monens vos. Quod autem subdit, *Et vado ad eum qui me misit,* sufficiens erat eos terrere. *Theophylactus.* Tanquam Patri sit de ipsis conquesturus: quia si missum opprobriis affecerunt, non est dubium quod & mittenti fecerunt injuriam. *Beda.* Dicit autem, *Vado ad eum qui misit me,* ac si diceret: Revertens ascendo ad Patrem, qui me incarnari præcepit. Illuc se dixit ire à quo nunquam recessit. *Chrysoströmus* (ut supra.) Quod vero eo indigebant, manifestat per hoc quod dicit: *Quæritis me, & non invenietis.* Sed ubi quæsierunt eum Judæi? Dicit Lucas quoniam plangebant mulieres super eum. Probabile autem est & multos alios hoc passos esse, & præcipue dum civitas caperetur, eos meminisse Christi, & miraculorum ejus, & præsentiam ejus (5) quæsisse. *Augustinus* (tract. 31.) Vel hic jam resurrectionem suam prædixit: quia quæsituri illum erant post resurrectionem compuncti. Noluerunt enim eum agnoscere præsentem, & postea quæsierunt, cum viderent in eum multitudinem credentem; unde multi compuncti dixerunt, *Quid faciemus? Viderunt enim Christum suo seelere morientem,*

(1) Al. quod ab eo opus est, in eo, &c. (2) Al. particula ad omittetur. (3) Al. simulabant, (4) Al. magis. (5) Al. quætere, item desiderare, debuerunt.

& crederunt in Christum suis sceleribus ignoscendum, & quousque biberent sanguinem, quera fuderunt, de sua salute desperaverunt. *Chrysostratus* (hom. 49.) Deinde ne quis eum per mortem communi modo abire existimet, subiungit: *Et ubi ego sum, vos non potestis venire.* Si vero in morte maneret, possent ad eum ire: illuc enim omnes abimus. *Augustinus* (tract. eod.) Non autem dixit, *Ubi ero, sed Ubi sum*: semper enim ibi erat Christus, quo fuerat rediturus; sic rediit, ut nos non dereliqueret. Erat enim Christus secundum visibilem carnem in terra, secundum invisibilem maiestatem in celo, & in terra. Non autem dixit, *Non poteritis, sed non potestis venire*: tales enim tunc erant qui non possent. Nam ut sciais, non hoc ad desperationem dictum, & discipulis suis dixit tale aliquid: *Quo ego vado, vos non potestis venire.* Denique hoc Petro exposuit dicens infra 13. *Quo ego vado, non potes me sequi modo; sequeris autem postea.* *Chrysostratus* (hom. eadem.) Hæc autem omnia induxit volens eos attrahere: etenim modicum tempus quod relinquebatur, & post recessum ipsum desiderabilem esse, & eum non posse de cetero inveniri, sufficientia erant ad suadendum ut ad eum accederent. Per hoc autem quod dicit, *Vado ad eum qui misit me*, ostendit nullam sibi fieri læsionem ab insidiis eorum, & passionem suam voluntariam sibi esse. Passi sunt autem aliquid ipsi Judæi ad ea quæ dicta sunt, & quærent ad seipsum quo debeat ire; quod non erat eorum qui desiderarent ab eo liberari. Sequitur enim: *Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos: Quo hic iturus est, quia non invenimus eum? Numquid in dispersionem Gentium iturus est, docturus Gentes?* Sic enim Gentem vocabant quasi exprobrantes, & magna in semetipsis gloriantes: quia Gentes ubique disseminatæ erant, & imperfectæ ad invicem permixtæ. Sed hoc opprobrium postea ipsi sustinuerunt, quia ubique dispersi sunt. Antiquitas autem tota Gens in unum collecta erat; sed cum Judæi ubique terrarum jam Gentibus permixti essent, non diceret: *Quo ego vado, non potestis venire*: si per hoc Gentes intellexisset. *Augustinus* (tract. 31.) Dixerat autem Dominus, *Quo ego vado*, de sinu Patris. Hoc ergo illi nullo modo intellexerunt, & tamen ex hac occasione salutem nostram prædixerunt, quod Dominus iturus esset ad Gentes, non præsentia corporis, sed tamen pedibus suis: misit enim ad nos membra sua, & fecit nos membra sua. *Chrysostratus* (hom. eadem.) Non autem dixerunt, quod iturus esset ad Gentes lædere eas, sed docere. Jam enim iram submiserant, & his quæ dicta erant, crederant.

(1) *Al.* ejus. (2) *Al.* Si autem putat quis quod bibit soli, ipsi debet sufficere: item si autem putat qui bibit soli ipsi debet (forte debere) sufficere.

Nequaquam autem nisi credidissent quæstissent ad seipsum: *Quis est hic sermo quem dixit: Quæretis me, & non invenietis, & ubi ego sum, vos non potestis venire?*

(g) *Chrysostratus* (hom. 50.) Cum recessuri essent domum celebrata festivitate, Dominus dat eis viatica ad salutem: unde dicitur: *In novissimo autem die magno festivitatis stabat Jesus, & clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.* *Augustinus* (tract. 32.) Tunc enim agebatur festivitas, quæ appellatur scenopegia, idest tabernaculorum constructio. *Chrysostratus* (hom. 50.) Quæ per septem dies agebatur: prima autem dies, & ultima erat celeberrima secundum legem; & hoc significavit Evangelista, cum dixit: *In novissimo die magno festivitatis.* Medios autem dies magis ad voluptatem consumebant. Ideo ergo prima die hoc eis non dixit, sed neque secunda, aut tertia, ne ea quæ dicebantur deperirent, (1) eis voluptati vacantibus. Clamabat autem propter turbæ multitudinem. *Theophylactus*. Simul quidem, ut audibilis fieret, atque ut confidentiam largiretur, & quia neminem formidabat. *Chrysostratus* (hom. 50.) Dicit autem, *Si quis sitit*; ac si diceret: Neminem necessitate, & violentia attraho; sed si quis habet desiderium multum, hunc ego voco. *Augustinus* (tract. 32.) Est enim sitis interior, quia est homo interior. Constat autem plus amare hominem interiorum, quam exteriorum. Si ergo sitimus, veniamus non pedibus, sed affectibus, nec migrando, sed amando. *Chrysostratus* (hom. 50.) Quia enim de intellectuali loquitur potu, ostendit per hoc quod post inducit: *Qui credit in me sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aqua viva.* Sed ubi hoc dicit Scriptura? Nusquam. Quid igitur? *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura*: hic subdistinguere oportet, ut postea subsequatur, *Flumina de ventre ejus fluent aqua viva*: ostendens quoniam rectam oportet habere cognitionem, & non ita à signis sicut à Scripturis credere in ipsum: etenim superius cap. 5. dixit: *Scrutimini Scripturas.* *Hieronymus* in Prologo Genes. Vel hoc testimonium de Proverbiis sumptum est, ubi scilicet dicitur: „ Deriventur fontes tui „ foris, & in plateis aquas tuas divide: „ Prov. 3. *Augustinus* (tract. 32.) Venit autem interioris hominis est conscientia cordis ejus. Bibito autem isto liquore, vivefcit purgata conscientia, & hauriens fontem habebit, & ipsa fons erit. Quis est fons, vel quis est fluvius, qui manat de ventre interioris hominis? Benevolentia, qua vult consulere proximo. Bibunt ergo qui credunt in Domino. (2) Si autem pu-

rat qui bibit, quod soli ipsi debet sufficere, non fluit aqua viva de ventre ejus; si autem proximo festinat consulere, ideo non siccatur, quia manat. *Gregorius* super Ezechielem (hom. 10.) Cum enim à mente fidelium sanctæ prædicationis verba dehunt, quasi de mente credentium aquæ vivæ flumina decurrunt. Ventris autem viscera quid sunt aliud nisi mentis interna, idest recta intentio, sanctum desiderium, humilis ad Deum, piæ ad proximum voluntas? *Chrysostratus* (hom. 50.) Dicit autem *flumina*, & non flumen, copiositatem, & ubertatem gratiæ occulte insinuans. Viventem aquam dicit, agentem semper. Spiritus enim gratia cum in mentem intraverit, & firmata fuerit, omni fonte magis manat, & neque deficit, neque evacuatur, neque siccatur: videbit quis utique hoc ad sapientiam Stephani, ad Petri linguam, ad Pauli fluxum inspicens. Nihil enim eos derelinquebat, sed sicut flumina multo impetu delati, omnia secum trahentes abibant. *Augustinus* (tract. 32.) Ad qualem autem potum Dominus invitasset, exposuit Evangelista, & dixit: *Hoc autem dicit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Quem dicit Spiritum, nisi Spiritum Sanctum? Nam unumquique homo habet in se proprium spiritum. *Alcuinus*. Spiritum autem Sanctum ante ascensionem Apostolis promissit, post ascensionem linguis (1) igneis dedit: inde dicit: *Quem accepturi erant credentes in eum.* *Augustinus* (tract. 32.) Erat ergo Spiritus Dei, sed nondum in eis erat qui crederant in Jesum. Ita enim disposuit non eis dare Spiritum istum, nisi post resurrectionem suam: unde sequitur: *Nondum enim erat Spiritus datus, quia nondum Jesus erat glorificatus.* *Chrysostratus* (hom. 50.) Apostoli quidem prius spiritu ejiciebant demonia, sed ea quæ à Christo est potestate: quando enim mittebat eos, non dicitur, Dedit eis Spiritum Sanctum, sed Dedit eis potestatem. De Prophetis autem ab omnibus confessum est, quod Spiritus Sanctus eis dabatur; sed hæc gratia à terra descenderat. *Augustinus* 4. de Trin. (cap. 20.) Sed quomodo & de Joanne Baptista dictum est Luc. 1., Spiritu Sancto „ replebitur ab utero matris suæ: „ & Spiritu Sancto repletus Zacharias invenitur, ut de illa talia diceret; & Spiritu Sancto Maria ut talia de Domino prædicaret; Spiritu Sancto Simeon, & Anna, ut magnitudinem Christi parvuli agnoscerent? Quomodo ergo intelligitur, nisi quia certa illa Spiritu Sancti datio post clarificationem Christi futura erat, qualis nunquam antea fuerat? Habitura (2) enim erat quamdam propriam. *Thomæ Oper. Tom. IX.*

(1) *Al.* omittitur igneis. (2) *Al.* deest, enim. (3) *Al.* Beda. (4) *Nicolai* corrigiit aquam.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Nihil tale in Alcuino nunc occurrit; sed nec in Augustino, ex quo sua omnia solet mutuari, ut nec in Beda, vel in Glossa.

tatem in ipso adventu, qualis antea nunquam fuit. Nusquam enim legimus, linguis, quas non noverant, homines locutos veniente in se Spiritu Sancto, sicut tunc factum est, cum oporteret ejus adventum signis sensibilibus demonstrari. *Augustinus* super Joannem (tract. 23.) Cum ergo & modo accipiatur Spiritus Sanctus, quare nemo loquitur linguis omnium gentium? Quia jam ipsa Ecclesia linguis gentium loquitur: in hac qui non est, nec modo accipit Spiritum Sanctum. Si amas unitatem, etiam tibi habet quisquis in illa aliquid habet. Tolle invidiam, & tuum est quod habeo. Labor separat, caritas jungit: ipsam habeto, & cuncta habebis: quia sine ipsa nihil proderit quidquid habere poteris. Caritas autem Dei diffusa est in cordibus „ nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis: „ Rom. 5. Quare ergo Dominus post resurrectionem suam Spiritum Sanctum dare voluit? Ut scilicet in resurrectionem nostram caritas flagraret, ab amore sæculi separaretur, & tota curreret in Deum. Qui enim dixit: *Quis credit in me, veniat, & bibat, & flumina de ventre ejus fluent aqua viva*, vitam æternam promissit, ubi nihil timeamus, ubi non moriamur. Quia ergo tale est quod promissit Spiritus Sancti caritate ferventibus, ideo ipsum Spiritum noluit dare, nisi cum esset glorificatus, ut in suo tempore ostenderet vitam, quam modo non habemus, sed in resurrectione speramus. *Augustinus* contra Faustum (Lib. 32. cap. 17.) Si itaque hæc causa erat ut nondum daretur Spiritus Sanctus, quia nondum erat Jesus glorificatus, proculdubio clarificato Jesu jam causa erat ut statim daretur. Cataphryges autem se promissum Paraclitum suscepisse dixerunt, & hinc à fide catholica deviarunt. Manichæi etiam quæ de promissione Spiritus Sancti dicuntur, de Manichæo asserunt esse prædicta, tanquam scilicet antea non fuerit Spiritus datus. *Chrysostratus* (hom. 50.) Vel aliter. Gloriam Christi crucem vocat: quia enim inimici eramus, donum autem non inimicis, sed amicis datur, oportebat prius offerri hostiam, & inimicitiam in carne dissolvi; & tunc factos Dei amicos suscipere donum.

(h) (3) *Augustinus* (tract. 33.) Cum Dominus invitasset credentes in se ad potandum Spiritum Sanctum, nata est de illo in turba dissensio: unde dicitur: *Ex illa ergo turba, cum audissent hos sermones ejus, dicebant: Hic est vere Propheta.* *Theophylactus*. Qui scilicet expectabatur. Alii, scilicet populus, dicebant, *Hic est Christus.* *Alcuinus*. (a) Jam isti (4) sitim ipsi-

h 2

spiritualiter haurire cœperant, jam scim infidelitatis deposuerant: alii in suâ infidelitatis ariditate permanebant, de quibus subditur: *Quidam autem dicebant: Numquid à Galilæa venit Christus? Nonne Scriptura dicit, quia ex semine David, & de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus? Noverant enim quid de Christo prædixissent Prophetæ, sed ignorabant omnia in ipso impleta fuisse, & qui noverant in Nazareth nutritum, nativitatis locum non attendebant, nec prophetiam, quam legerant, in eo completam credebant. Chrysoströmus (hom. 51.) Sed esto, locum nativitatis ignorabant: num etiam genus ignorabant? Quoniam ex domo, & familia David natus erat. Quare igitur dicebant: *Nonne ex semine David venit Christus?* Sed & hoc obumbrare volebant per educationem in Nazareth, omnia malitiose loquentes: unde non accedunt ad Christum quærentes, quomodo Scripturæ dicunt, quod à Bethlehem oportet venire Christum; tu autem ex Galilæa venisti: sed omnia malitiose loquentur. Et quia non diligenter attendebant his quæ dicebantur, neque discendi gratia, propter hoc nihil eis Christus respondit. Nathanaëlem autem dicentem supra 1. *A Nazareth potest aliquid boni esse?* laudavit ut vere Israelitam, quia veritatis erat inquisitor, & omnia vetera diligenter edoctus.*

Sequitur: *Dissensio itaque facta est propter eum in turba. Theophylactus.* Non in principibus: nam principes unius voluntatis erant, ut videret licet non eum reciperent sicut Christum. Qui ergo magis moderati erant in malitia verbis tantum gloriæ Christi adversabantur; qui vero peiores erant, manus etiam appetebant imponere; de quibus subditur: *Quidam autem ex eis volebant apprehendere eum. Chrysoströmus* (ut supra.) Hoc autem induxit Evangelistâ, ostendens quoniam loquebantur neque quærentes veritatem, neque dicere volentes.

Sequitur: *Sed nemo misit super illum manus. Alcuinus.* Quia scilicet ipse non permisit, qui conatus illorum in sua potestate habebat. *Chrysoströmus* (hom. ead.) Hoc autem sufficiens erat eos in compunctionem deducere; sed non sunt compuncti: talis enim nequitia nulli vult credere; ad unum apicem solum, & eum cui insidiatur interficiat. *Augustinus* (ut supra.) Qui vero misit fuerant, ut eum tenerent, redierunt immunes à crimine, & pleni admiratione: de quibus subditur: *Venerunt ergo ministri ad Pontifices, & Phariseos; & dixerunt eis illi: Quare non adduxistis eum? Alcuinus.* Qui eum lapidare volentes, tenere non potuerunt, arguunt ministros, quia eum non adduxerant. *Chrysoströmus* (hom. 51.) Ecce pharisæi, & scribæ miracula videntes, & Scripturas legentes, ni-

hil profecerunt; ministri autem nihil horum habentes, ab una sola allocutione sunt capti, & abeantes, ut eum ligarent, redierunt ligati miraculo. Et non dixerunt, Non potuimus propter turbam; sed præconos efficiuntur Christi sapientia: nam sequitur: *Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo loquitur. Augustinus* (tract. eodem.) Ille autem sic locutus est, quia Deus erat, & homo. *Chrysoströmus* (hom. ead.) Non est autem solum eorum prudentia admiranda, quia signis non egerunt, sed à sola doctrina sunt capti: non enim dixerunt: Numquam talia miracula fecit homo, sed *numquam sic locutus est homo*: sed etiam admiranda est eorum securitas: quoniam ad pharisæos, qui contra Christum adversabantur, venerunt, & eis talia locuti sunt. Nec tamen lingua sermonem audierant, sed brevem: cum enim mens fuerit incorrupta, non longis sermonibus opus est. *Augustinus* (ubi supra.) Pharisei tamen eorum testimonium repulerunt: nam sequitur: *Responderunt ergo eis pharisæi: Numquid est vos seducti esis?* quasi dicant: Videmus vos delectatos esse in sermonibus suis. *Alcuinus.* Et revera laudabiliter seducti erant, quia dimisso malo infidelitatis, transierant ad fidem. *Chrysoströmus* (hom. ead.) Ab argumento autem insipienti contra eos syllogizant: nam sequitur: *Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ non novit legem, maledicti sunt.* Hæc autem est ipsorum accusatio, quoniam turba quidem credidit, ipsi autem non crediderunt. *Augustinus* (tract. eod.) Qui enim non noverant legem, ipsi credebant in eum qui miserat legem, & eum qui miserat legem, condemnabant illi qui docebant legem; ut impleteretur quod Dominus dixerat infra 9. *Ego veni, ut non videntes videant, & videntes cæci fiant. Chrysoströmus* (hom. eadem.) Qualiter igitur maledicti sunt illi, qui à lege suaderentur? Vos potius maledicti estis; qui non observastis legem. *Theophylactus.* Ideo autem suaviter, & blande pharisæi ministris respondent, quia dubiaverunt ne forte ab eis profusus se regerentur, & Christo adjiciantur. *Chrysoströmus* (hom. eadem.) Quia vero dixerant, quod nullus principum credidit in eum, ad hoc excludendum subjungitur: *Dicit Nicodemus ad eos (ille qui venit ad Jesum nocte) qui unus erat ex illis. Augustinus* (ut supra.) Ipse non quidem incredulus, sed timidus: nam ideo nocte venerat ad lucem, quia illuminari volebat, & sciri timebat. Hic ergo respondit Judæis: *Numquid lex nostra judicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognoverit quid faciat?* Credebat enim, quia si eum tantummodo patienter vellent audire, forte similes fierent illis qui misit sunt tenere, &

ma-

maluerunt credere. Volebant autem illi perverfi ante esse damnatores quam cognitores. *Augustinus* 22. de Civ. Dei (cap. 1. in fin.) Dicit autem, *Lex nostra*, de lege quæ Dei est, eo quod est ab illo data hominibus. *Chrysoströmus* (hom. eadem.) Ostendit autem Nicodemus eos neque cognoscentes legem, neque facientes quæ sunt legis. Cum autem congruum esset offendere, quod non indiscrite miserunt vocaturi eum, rudius, & iracundius ununtur contradictione: nam sequitur: *Responderunt, & dixerunt ei: Numquid est illi Galilæus? Augustinus* (tract. eodem.) Idest, quasi à Galilæa seductus. Dominus enim Galilæus dicebatur, quoniam de Nazareth civitate erant parentes ejus: secun-

dum Mariam dixi parentes; non secundum vile semen. *Chrysoströmus* (ubi supra.) Deinde injuriose, quasi eo nesciente, Scripturas induxerunt: *Scrutare Scripturas, & vide quia propheta à Galilæa non surgit*; ac si dicerent: Vade, & discere. *Alcuinus.* Non enim locum ubi natus est, sed ubi conversabatur attendebant; & ideo non solum Messiam, sed nec Prophetam eum credebant. *Augustinus* (tract. eodem.) Prophetam quidem à Galilæa non surgit, sed Dominus Prophetarum inde surrexit.

Sequitur: *Et reversi sunt unusquisque in domum suam. Alcuinus.* Nullo perfecto negotio, vacui fide, & ideo fraudari utilitate, sunt reversi in domum infidelitatis, & impietatis suæ.

CAPUT VIII.

(a) **J**esus autem perrexit in montem Oliveti, & diluculo iterum venit in templum; & omnis populus venit ad eum; & sedens docebat eos. Adducunt autem scribæ, & pharisæi mulierem in adulterio deprehensam; & statuerunt eam in medio, & dixerunt ei: Magister, hæc mulier modo deprehensa est in adulterio. In lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum. Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra. Cum ergo perseverarent interrogantes eum; erexit se, & dixit eis: Qui sine peccato esse vestrum, primus in illam lapidem mittat. Et iterum se inclinans scribebat in terra. Audientes autem hæc, unus post unum exibant incipientes à senioribus; & remansit solus Jesus, & mulier in medio stans. Erigens autem se Jesus dixit ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabant? Nemo te condemnavit? Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit ei Jesus: Nec ego te condemno. Vade, & jam amplius noli peccare.

(b) Iterum ergo locutus est eis Jesus dicens: Ego sum lux mundi. Qui sequitur me: non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

(c) Dixerunt ergo ei pharisæi: Tu de teipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum. Respondit Jesus, & dixit eis: Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum: quia scio unde veni, & quo vado. Vos autem nescitis unde venio, aut quo vado. Vos secundum carnem judicatis, ego non judico quemquam. Et si judico ego, judicium meum verum est: quia solus non sum, sed ego, & qui misit me Pater. Et in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me qui misit me Pater.

(d) Dicebant ergo ei: Ubi est pater tuus? Respondit Jesus: Neque me scitis, neque Patrem meum. Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis. Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio docens in templo: & nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora ejus.

(e) Dixit ergo iterum eis Jesus: Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Quo ego vado, vos non potestis venire. Dicebant ergo Judæi: Numquid interficet semetipsum, quia dicit: Quo ego vado, vos non potestis venire? Et dicebat eis: Vos de deorsum estis, ego de supernis sum: vos de mundo hoc estis, non sum de hoc mundo. Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris. Si enim non crederitis quia ego sum, moriemini in peccato vestro.

(f) Dicebant ergo ei, Tu quis es? Dixit eis Jesus: Principium, qui & loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui, & judicare; sed qui me misit, verax est, & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo. Et non cognoverunt quia Patrem ejus dicebat Deum.

(g) Dixit ergo eis Jesus: Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego